

АНАЛІЗ СУЧАСНИХ ТЕНДЕНЦІЙ ТА ВИКЛИКІВ АГРАРНОЇ ГАЛУЗІ ЗАПОРІЗЬКОЇ ОБЛАСТІ

Ціль сталого розвитку № 2: подолання голоду

Палій К. О. ekaterinapaliy2004@gmail.com

Таврійський державний агротехнологічний університет імені Дмитра Моторного

Війна, що розгорнулася на території України, спричинила серйозне погіршення соціально-економічного стану Запорізької області, яка опинилася в епіцентрі військових дій. Руйнування інфраструктури, зниження виробничої активності, втрати людських і матеріальних ресурсів суттєво вплинули на всі сфери життя регіону. Особливо критичним є стан аграрного сектору, який традиційно відіграє ключову роль в економіці області та забезпечує значну частину продовольчої безпеки країни.

Аграрний сектор, як одна з базових галузей економіки, опинився під значним тиском через військові дії, які знищили не лише матеріально-технічну базу, але й доступ до ринків збуту, поставок сировини та робочої сили [4,5]. Зниження обсягів виробництва сільськогосподарської продукції створює загрозу для продовольчої безпеки не лише регіону, але й країни в цілому. У Запорізькій області, яка традиційно є важливим постачальником зернових та інших культур, аграрний сектор виявився одним із найбільш уразливих. Зниження врожайності, втрати посівних площ через мінування та бойові дії, а також руйнування транспортної та складської інфраструктури суттєво обмежили можливості аграріїв. Тваринництво, залежне від стабільного забезпечення кормами, водою та електроенергією, зазнало ще більш катастрофічних втрат.

Розглянемо основні тенденції у динаміці виробництва сільськогосподарської продукції в Запорізькій області за період 2019-2023 роки на основі представлених даних (табл. 1).

Приведені дані табл. 1. свідчать про те, що аграрний сектор Запорізької області перебуває у кризовому стані. Обсяги виробництва сільськогосподарської продукції суттєво зменшилися в усіх категоріях господарств. У 2023 році загальний обсяг сільськогосподарської продукції у постійних цінах 2016 року склав лише 4427,2 млн. грн, що становить 16,3% від рівня 2019 року, коли цей показник дорівнював 27136,5 млн. грн. Скорочення було особливо відчутним у господарствах населення, де обсяг виробництва знизився до 673,2 млн. грн, або до 7,4% від рівня 2019 року (9119,0 млн. грн). У підприємствах, хоча і спостерігалось менш значне падіння, рівень виробництва у 2023 році склав 3754,0 млн. грн, що відповідає 20,8% від рівня 2019 року (18017,5 млн. грн).

Таблиця 1

Динаміка валового виробництва с/г за категоріями господарств у Запорізькій області

Показники	Роки					2023 р. у % до 2019 р.
	2019	2020	2021	2022	2023	
Господарства усіх категорій						
Продукція сільського господарства у постійних цінах 2016 р. - усього	27136,5	23997,9	28175,7	7063,8	4427,2	16,3
З них:						
продукція рослинництва	23737,7	20843,4	25569,0	5978,1	4117,8	17,3
продукція тваринництва	3398,8	3154,5	2606,7	1085,7	309,4	9,1
Підприємства						
Продукція сільського господарства у постійних цінах 2016 р. -усього	18017,5	15666,0	19150,7	3281,5	3754,0	20,8
З них						
продукція рослинництва	16674,8	14442,6	18289,2	2979,2	3578,0	21,5
продукція тваринництва	1342,7	1223,4	861,5	302,3	176,0	13,1

Господарства населення						
Продукція сільського господарства у постійних цінах 2016 р. – усього	9119,0	8331,9	9025,0	3782,3	673,2	7,4
З них						
продукція рослинництва	7062,9	6400,8	7279,8	2998,9	539,8	7,6
продукція тваринництва	2056,1	1931,1	1745,2	783,4	133,4	6,5

Джерело: розраховано та складено за даними [1,2]

Рослинництво показало відносно більшу стійкість порівняно з тваринництвом (рис. 1). Обсяги виробництва продукції рослинництва в регіоні за період 2019-2023 роки скоротилися на 82,7%, що становить всього 4117,8 млн. грн або 17,3% проти цього показника 2019 року. Це пояснюється меншим ступенем залежності від стабільної інфраструктури та більшою здатністю до адаптації за умов обмеженого доступу до ресурсів. Однак, загальний обсяг виробництва у цій галузі також суттєво скоротився, що обумовлено як скороченням площі посівів, так і зменшенням врожайності через порушення технологій вирощування.

Тваринництво зазнало найбільших втрат (зниження обсягів виробництва на 90,9%) через знищення ферм, проблем з постачанням кормів і води, а також загибель або вимушений забій значної частини поголів'я тварин. Особливо критичним є становище господарств населення, які не мають доступу до інфраструктури, необхідної для зберігання та реалізації продукції.

З метою виявлення основних тенденцій подальшого розвитку сільськогосподарського виробництва у різних суб'єктах господарювання було проведено трендове моделювання валової сільськогосподарської продукції в постійних цінах, що дало можливість отримати прогнози її величини у майбутньому окремо для сільськогосподарських підприємств та господарств населення (рис. 1).

З наведених даних бачимо, що вже протягом наступних трьох прогнозних років обидва сектори аграрного виробництва матимуть протилежні динаміки у виробництві продукції (рис. 1), що доводять поліноміальні тренди. Інакше кажучи, у найближчому майбутньому сільськогосподарські підприємства будуть більш стабільно функціонувати, на відміну від господарств населення. Як показують розрахунки, у даному випадку за наявних коефіцієнтів апроксимації з 95% імовірністю усі коефіцієнти регресії статистично значимі, а фактичний F-критерій Фішера набагато вище табличного [3].

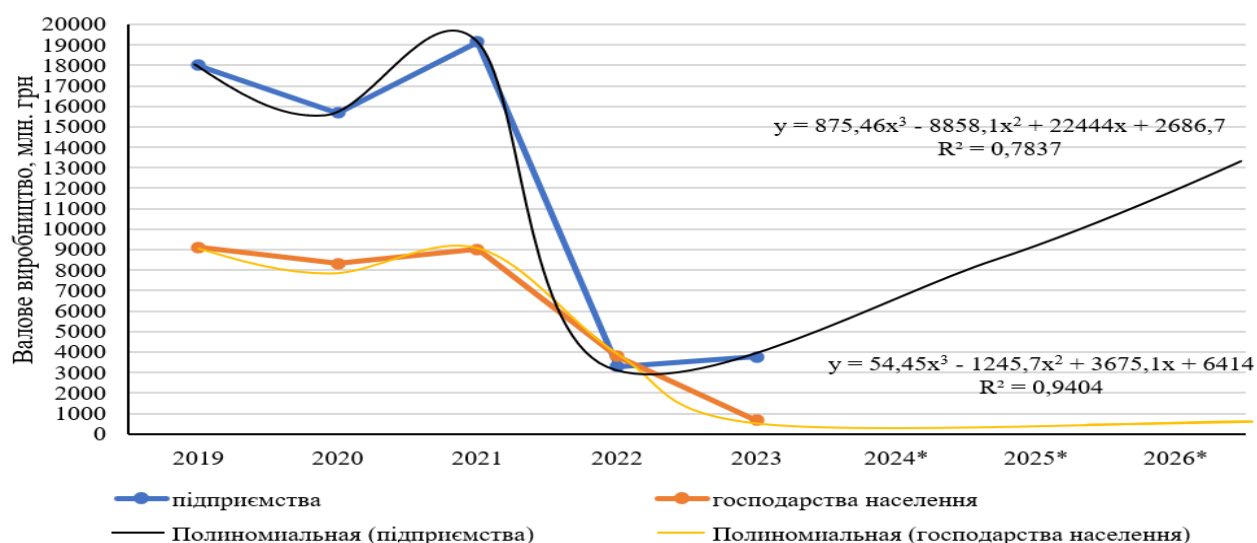

Рис. 1. Трендове моделювання валової продукції сільського господарства у підприємствах та господарствах населення Запорізької області

Джерело: розраховано за даними [1,2]

На засадах даної моделі можна Аналіз динаміки виробництва сільськогосподарської продукції у Запорізькій області свідчить про суттєві структурні зміни, які очікуються у найближчому майбутньому. Прогнозні розрахунки демонструють, що сільськогосподарські підприємства мають значно вищий потенціал для стабільного функціонування і розвитку порівняно з господарствами населення. Зокрема, за умови збереження існуючих тенденцій, до 2026 року вартість виробництва продукції у підприємствах зросте майже у 3,5 рази, тоді як у господарствах населення суттєві позитивні зміни будуть відсутні (обсяги виробництва залишаться на рівні самозабезпечення).

Ця ситуація обумовлена низкою факторів. По-перше, підприємства мають краще ресурсне забезпечення, включаючи доступ до сучасної техніки, технологій та фінансових інструментів. По-друге, підприємства меншою мірою залежать від ручної праці, що особливо критично у контексті дефіциту робочої сили через демографічні зміни та міграцію населення. По-третє, вони здатні більш ефективно адаптуватися до змін ринкових умов і зовнішніх викликів.

Господарства населення, у свою чергу, стикаються з серйозними обмеженнями. Відсутність доступу до ресурсів, невеликі масштаби виробництва, низька технологічна база і обмеженість можливості збуту продукції роблять їх менш конкурентоспроможними. Скорочення обсягів виробництва у цій категорії є закономірним наслідком поточних тенденцій.

Враховуючи зазначене, розвиток аграрного сектору Запорізької області у найближчій перспективі має базуватися на підтримці та стимулюванні сільськогосподарських підприємств як основних драйверів галузі. Необхідно детально вивчити чинники, які можуть позитивно вплинути на їхній розвиток. До них належать впровадження інноваційних технологій, забезпечення доступу до фінансування, відновлення інфраструктури, розширення ринків збуту та залучення іноземних інвестицій. Крім того, слід зосередитися на створенні умов для кооперації дрібних виробників з великими підприємствами, що зможе сприяти підвищенню їхньої конкурентоспроможності.

Таким чином, найближче майбутнє аграрного сектору Запорізької області належить підприємствам, які здатні забезпечити стабільність та зростання виробництва. Проте, для реалізації цього потенціалу необхідно здійснити комплекс заходів, спрямованих на підтримку аграрного підприємництва, що стане основою для продовольчої безпеки та економічного відновлення регіону.

Список використаних джерел

1. Сільське господарство / Регіональна статистика / Статистична інформація. Державна служба статистики України. URL: <https://www.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення 08.05.2025).
2. Сільське господарство Запорізької області / Статистична інформація. Головне управління статистики у Запорізькій області. URL: <https://www.zp.ukrstat.gov.ua/> (дата звернення 08.05.2025).
3. Кукіна Н. В., Васильченко О. О. Кон'юнктурний аналіз стратегії ціноутворення: мікроекономічний аспект. *Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету імені Дмитра Моторного (економічні науки)*. 2018. Т. 1, № 36. С. 53-59. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/znptdau_2018_1_9 (дата звернення 08.05.2025).
4. Трусова Н. В., Кукіна Н. В. Продовольче забезпечення домогосподарств України: реалії сьогодення. *Збірник наукових праць Таврійського державного агротехнологічного університету імені Дмитра Моторного (економічні науки)*. 2023. № 3(49). С. 63-69. <https://doi.org/10.31388/2519-884X-2023-49-63-70>.
5. Трусова Н. В., Кукіна Н. В. Розвиток сільських територій як чинник продовольчого забезпечення аграрного сектору економіки. *Modern Economics*, № 42, 2023. С. 98-104. DOI: [https://doi.org/10.31521/modecon.V42\(2023\)-14](https://doi.org/10.31521/modecon.V42(2023)-14).

Науковий керівник: Кукіна Н. В., к.е.н., доцент, завідувачка кафедри маркетингу Таврійського державного агротехнологічного університету імені Дмитра Моторного